BIBLIOTEKARZ PODLASKI
3/2019 (XLIV)
<https://doi.org/10.36770/bp.205>
ISSN 1640-7806 (druk) ISSN 2544-8900 (online)
<http://bibliotekarzpodlaski.pl>

Joanna Kamińska-Wójcik*

Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego

<https://orcid.org/0000-0001-8010-5184>

Bibliotekarz-pedagog w świecie książek i zajęć bibliotecznych dla dzieci

Streszczenie: Dzisiejsze biblioteki oferują wiele różnych zajęć dla ludzi w każdym wieku. Współczesne społeczeństwo chętnie korzysta z ich oferty. Najmłodszych wprowadzają w świat książek, wykorzystując różnego typu aktywności. Organizowane są zajęcia edukacyjne, konkursy, warsztaty. Wymagają one od bibliotekarza umiejętności i kompetencji nie tylko bibliotekarskich, ale przede wszystkim pedagogicznych, dlatego powinien on czerpać wiedzę z doświadczenia czołowych pedagogów. W związku z tak prężnie działającymi bibliotekami bibliotekarze stoją przed ogromnym wyzwaniem. Prowadząc zajęcia z dziećmi, muszą oni stać się zarówno pedagogami, miłośnikami książek, jak i aktorami. Powinni umiejętnie wykorzystywać nowoczesne technologie, zwracając uwagę na szeroką wiedzę i duże umiejętności dzieci w wielu dziedzinach nauki. Muszą dysponować odpowiednimi cechami charakteru, ale także posiadać pasję i ciągle ćwiczyć swój warsztat, aby odnaleźć się w nowoczesnej bibliotece.

Słowa-klucze: zadania książki, obraz bibliotekarza, bibliotekarz-pedagog, Janusz Korczak, Helena Radlińska.

* Joanna Kamińska-Wójcik – mgr; pracuje w Książnicy Płockiej im. Władysława Broniewskiego; doktorantka na Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu; autorka m.in. artykułu *Taniec jako technika wspierająca terapię osób uzależnionych* (2014).

Librarian-educator in the world of books and library classes for children

Summary: Nowadays, libraries offer a variety of activities for people of all ages. Also, the public is more open to the library offer. The youngest readers are introduced to the world of books through a variety of activities. Libraries organize educational classes, competitions and workshops. Now, having only librarian qualifications seem to not be enough – most importantly, a librarian should be a good teacher. A modern library, seen as a thriving educational institution, is a serious challenge to librarians who, when working with children, must be at the same time teachers, passionate readers and actors.

Key words: book's tasks, the picture of librarian, librarian pedagogue, Janusz Korczak, Helena Radlińska.

Wstęp

Współczesna biblioteka daleko odbiega od swojego wizerunku sprzed kilkudziesięciu lat. Staje przed nią wiele zadań, a także wyzwań, którym należy sprostać. Każda dziedzina naszego życia podlega ciągłemu rozwojowi, dlatego także bibliotekarz nie może zostać w tyle. Musi stać się osobą wszechstronną, posiadać wiele umiejętności i być otwartym na rozwijające się społeczeństwo, nie zapominając oczywiście o roli książki, która niesie ze sobą wiele dobrego. Współczesna biblioteka żyje całą sobą, realizuje się na wielu płaszczyznach. To nie budynek, lecz wspólnota ludzi połączonych zamiłowaniem do książek, która chętnie działa na wielu płaszczyznach, rozpowszechnia swoje pasje. Grupa ta jest otwarta na ludzi w każdym wieku i na każdym etapie obcowania z książką. Biblioteka pozostaje pełnym życia miejscem, które spełnia wiele ról i do którego każdy może dołączyć. Skoro biblioteka, a co za tym idzie także bibliotekarz, mają wiele twarzy, wiele ról do zrealizowania, to również wachlarz ich form działalności wydaje się szeroki.

W tym miejscu zajmiemy się szczególnie rolą bibliotekarza-pedagoga, którego jednym z wielu zadań jest wprowadzenie młodego czytelnika

w świat książek, aby zasiane ziarenko pasji wykiełkowało i towarzyszyło człowiekowi przez całe życie. Na początek jednak warto zapoznać się nieco bardziej z całą instytucją, jej zadaniami, a także osobami w niej pracującymi oraz książką.

Zadania książki

Książka bez względu na to, czy została wydana w tradycyjnej formie czy też nowoczesnej (e-booki, audiobooki), niesie wiele wartości dla każdego człowieka, bez względu na wiek. Czytają dorośli, młodzież i dzieci. Obecnie dostęp do literatury można mieć zawsze i wszędzie. W każdej chwili, poza tradycyjnie wydaną książką, można otworzyć jej treść na czytniku ebooków, wyszukać ją na różnych portalach, stronach internetowych, wykorzystując do tego np. smartfony czy tablety. Literatura jest obecna w wielu postaciach.

Co książka w sobie takiego ma, że niektórzy nie wyobrażają sobie życia bez niej? Jak to się dzieje, że upatrują w niej źródło swojego szczęścia i pochlaniają jedną za drugą?

Czytanie książek wywołuje wiele pozytywnych efektów. Przywołam kilka z nich. Czytanie:

- ▶ zwiększa aktywność nerwową mózgu, który jednocześnie uczy się i rozwija;
- ▶ uczy głębiej odczuwać i przeżywać;
- ▶ pozwala być bliżej ludzi, otwiera na różnorodność, trenuje umiejętności empatyczne;
- ▶ pozwala lepiej zrozumieć siebie i innych, odnaleźć część siebie, swojego świata w przygodach bohaterów książek;
- ▶ sprawia, że więcej wiemy, dowiadujemy się o świecie przyrodniczym, współczesnym, tym sprzed lat, a także o świecie społecznym;
- ▶ pomaga sprawniej mówić i lepiej się komunikować, wyrażać swoje emocje, tworzyć opinie;
- ▶ pobudza wyobraźnię;
- ▶ pomaga znaleźć zakorzenienie w ojczystym języku i w kulturze, a także tworzyć więzi międzypokoleniowe;
- ▶ otwiera człowieka na świat;
- ▶ sprzyja postawie refleksyjnej, pobudza do twórczych działań.

Ostatni przytoczony punkt ma szczególne znaczenie w sytuacji, gdy książka, bądź jej fragment, stają się podstawą do spotkań, prowadzenia zajęć warsztatowych opartych na dialogu z tekstem¹.

Jakie jednak korzyści z czytania widzą sami czytelnicy? W celu uzyskania odpowiedzi na to pytanie, poprosiłam uczniów dwóch klas licealnych w jednej z płockich szkół, aby wymienili powody, dla których według nich, warto, bądź nie warto czytać książki.

Licealiści mają wiele powodów, dla których sięgają po różne publikacje. Dla nich czytanie, to:

- ▶ wzbogacenie języka i wiedzy;
- ▶ rozwój wyobraźni;
- ▶ ucieczka od rzeczywistości;
- ▶ sposób spędzania wolnego czasu;
- ▶ relaks;
- ▶ poznanie innego świata;
- ▶ oderwanie się od problemów;
- ▶ wypoczynek;
- ▶ poznanie obyczajów;
- ▶ odstresowanie;
- ▶ wyciszenie;
- ▶ rozrywka;
- ▶ odkrywanie siebie;
- ▶ rozbudzanie ciekawości;
- ▶ odnoszenie czytanych historii do własnego życia;
- ▶ pozyskiwanie informacji o życiu;
- ▶ kształtowanie światopoglądu;
- ▶ dobry sposób na spędzanie wolnego czasu;
- ▶ kształtowanie kultury osobistej;
- ▶ sposób na poznanie świata;
- ▶ jedno z modeli nauki;
- ▶ ćwiczenie umysłu;
- ▶ rozwój zainteresowań;

¹ Zob. D. Świerczyńska-Jelonek, G. Walczewska-Klimczak, *Dziecko w dialogu z tekstem literackim*, Warszawa 2015, s. 9-11.

- rozwój intelektu;
- nie myślenie o bzdurach.

Badania przeprowadzone wśród piątoklasistów z Łodzi przez prof. nadzw. dr hab. Mariolę Antczak wskazują na to, że uczniowie poza czytaniem lektur wynikającym z przymusu, mają też inne powody, dla których sięgają po książkę. Dla 47% przebadanych czytanie stanowi rozrywkę, 32% czyta dla poszerzenia wiedzy, zaś dla 21% jest to chęć pobycia z bohaterami książki w innym świecie. Wymienione powody potwierdzają wyniki badań czytelnictwa dzieci i młodzieży, które zostały zrealizowane w ramach projektu systemowego pt. „Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego”, realizowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Nastolatki twierdziły, że czytanie książek jest dla nich sposobem na odprężenie, odstresowanie. To relaks i odpoczynek po szkole, sposób na nudę, zabicie czasu, np. w czasie jazdy tramwajem².

Powyższe określenia pokazują, że współczesny nastolatek używa podobnych określeń i widzi te same zalety wynikające z czytania książek, co poprzednie pokolenia. Może to wskazywać na uniwersalność literatury, bez względu na czasy. Czytanie książki ma wiele zalet dla człowieka w każdym wieku, dlatego praca bibliotekarza powinna skupiać się także na szerzeniu czytelnictwa i prowadzeniu zajęć w oparciu o konkretne książki dostosowane do wieku i poziomu rozwoju czytelników. Praca staje się ciekawsza, gdyż różnorodność publikowanych książek daje bibliotekarzowi możliwość urozmaicenia zajęć, poruszania wybranej tematyki przy udziale np. bohaterów znanych dzieciom z bajek telewizyjnych, co staje się bliższe czytelnikowi dziecięcemu i ułatwia odbiór. Mamy też do dyspozycji różne formy gier, opatrzone w dodatkowe funkcje książki, nowe technologie, które urozmaicają zajęcia. O tym w dalszej części artykułu.

Zadania bibliotek i obraz bibliotekarza

Podstawowe zadania, jakie są stawiane bibliotekom, zostały uregulowane prawnie. Odnajdziemy je w Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 roku o bibliotekach, a także w Ustawie z dnia 25 października 1991 roku o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.

² Z. Zasacka, *Książki na papierze i ekranie w życiu codziennym nastolatków*, [w:] *Biblioteki i książki w życiu nastolatków*, red. M. Antczak, A. Walczak-Niewiadomska, Łódź–Warszawa 2015, s. 95-96.

Zgodnie z treścią art. 4. ust 1 Ustawy o bibliotekach, do podstawowych zadań bibliotek należy:

1) gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochrona materiałów bibliotecznych;

2) obsługa użytkowników, przede wszystkim udostępnianie zbiorów oraz prowadzenie działalności informacyjnej, zwłaszcza informowanie o zbiorach własnych, innych bibliotek, muzeów i ośrodków informacji naukowej, a także współdziałanie z archiwami w tym zakresie.

Zgodnie z treścią art. 4. ust 2 do zadań bibliotek może ponadto należeć prowadzenie działalności bibliograficznej, dokumentacyjnej, naukowo-badawczej, wydawniczej, edukacyjnej, popularyzatorskiej i instrukcyjno-metodycznej (Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach).

Ponadto stosownie do art. 2 tejże ustawy, w zakresie nieuregulowanym ustawą do bibliotek stosuje się odpowiednio przepisy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej³.

Art. 1 oraz Art. 2 ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, dotyczą bibliotek:

Art. 1. 1. Działalność kulturalna w rozumieniu niniejszej ustawy polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury.

2. Państwo sprawuje mecenat nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych, a także opieki nad zabytkami i ochrony dziedzictwa narodowego w Rzeczypospolitej Polskiej i za granicą.

Art. 2. Formami organizacyjnymi działalności kulturalnej są w szczególności: teatry, opery, operetki, filharmonie, orkiestry, instytucje filmowe, kina, muzea, biblioteki, domy kultury, ogniska artystyczne, galerie sztuki oraz ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury⁴.

³ USTAWA z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, Dz.U. 1997, Nr 85, poz. 539 z późn. zm.

⁴ USTAWA z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, Dz.U. 1991, Nr 114, poz. 493 z późn. zm.

W praktyce realizacja tych zamierzeń przejawia się w szerokiej działalności bibliotek. Instytucja ta spełnia wiele ról, które teraz zostaną omówione. Oczywiście podstawą jest gromadzenie, opracowywanie, udostępnianie zbiorów, jednak współczesne biblioteki wykraczają poza te role. Organizują szereg spotkań autorskich, dzięki którym autorzy publikacji stają się bliżsi i bardziej realni dla swych czytelników. Można bezpośrednio od twórcy dowiedzieć się skąd wziętą się pomysł na taką, a nie inną fabułę książki. Dzięki temu czytelnicy lepiej poznają także danego pisarza, człowieka żyjącego w podobnych, co oni warunkach, mającego częstokroć identyczne trudności życiowe, borykającego się z podobnymi sytuacjami.

Kolejną rolą bibliotek jest organizowanie wystaw, konkursów, eventów, happeningów, obchodzenie świąt i rocznic literackich angażujących całą społeczność lokalną. Otwierając się na czytelników, wychodzą one często poza mury bibliotek. Biblioteka ma swoje drugie istnienie w wirtualnej sieci. Udoskonala się, aby móc sprostać oczekiwaniom współczesnego e-społeczeństwa, korzystającego z Internetu.

Biblioteka to także przestrzeń otwarta na młodych czytelników. Bibliotekarz niekiedy staje się ich mentorem. Poprzez dobór odpowiedniej książki podejmuje często próbę wtajemniczenia, w np. świat bajek i baśni, w których ukryte są życiowe mądrości.

Obecnie świat ulega wielu dynamicznym przemianom. Zmienia się także czytelnik i jego preferencje czytelnicze. W dobie komputerów i tabletów młodsza część społeczeństwa niechętnie sięga po książkę. Jeśli już odważy się na taki krok, to robi to z przymusu. I właśnie w obliczu takiego wyzwania stoi bibliotekarz, który musi stać się „multiinstrumentalistą”, aby przypominać, że nie trzeba odrzucać książek na rzecz nowoczesnych technologii. Te elementy mogą współistnieć, współgrać ze sobą. Prześledźmy obraz bibliotekarza istniejący na przestrzeni ostatnich lat.

Stereotypowy bibliotekarz to kobieta w okularach, skromnie ubrana, zamknięta na innych, zwykle z głową ukrytą w książkach. Taki obraz można spotkać w filmach, grafikach znajdujących się w Internecie. W rzeczywistości bibliotekarz może swoim strojem podążać za modą, być uśmiechniętym i otwartym na ludzi. Jak pokazuje historia, bibliotekarzami byli także mężczyźni. Jeden z nich zostanie wspomniany w dalszej części artykułu. Współcześnie również można spotkać mężczyznę za ladą biblioteczną, co jednocześnie łamie stereoty-

py. Schematyczny obraz bibliotek i bibliotekarza na przestrzeni lat uległ zmianom. Współczesny bibliotekarz powinien posiadać wiele umiejętności, zarówno z zakresu bibliotekoznawstwa, jak też technologii informacyjnych, zarządzania, marketingu, pedagogiki. Poza tym powinien mieć pasje i umiejętności, którymi mógłby się podzielić z czytelnikami w różnym wieku.

W publikacjach sprzed ponad dwudziestu lat można przeczytać, że bibliotekarz powinien być:

[...] przygotowany do zawodu przez szkołę, studia i praktykę bibliotecarską oraz skromny, kompetentny, poświęcający się w pracy, koleżeński, solidarny, z zamiłowaniem do pracy, umiejący pracować w zespole. Z takim bagażem cnót bibliotekarskich bibliotekarz, jak poeta powinien się po prostu urodzić, a podjąwszy się zajęć bibliotekarskich szlifować te cnoty aż do osiągnięcia doskonałości [...] ⁵.

Bez względu na wiek pytanym użytkowników bibliotek, z ich odpowiedzi wyłaniają się szczególnie cechy charakteru osób pracujących w tej instytucji. Ciekawe będzie poznanie opinii gimnazjalistów. W tym celu przytoczę badania Marzeny Śmigielskiej, która przeprowadziła je w jednym z gimnazjów w Słupsku. Ukazały one, że młodzież gimnazjalna z życzliwością i szacunkiem wypowiadała się o zawodzie bibliotekarza. Według badanych, bibliotekarz to kobieta wykonująca zajęcie monotonne, ale też ciekawe i twórcze, pozytywnie i przyjaźnie nastawiona do świata, inteligentna, pomysłowa, cierpliwa, a także uśmiechnięta i pełna szacunku do czytelników. Bibliotekarz musi być kompetentny i odznaczać się życzliwością, profesjonalizmem, komunikatywnością oraz szybkością w działaniu i chęcią niesienia pomocy. Gimnazjaliści dostrzegają także, że bibliotekarzami mogą być osoby w różnym wieku, o różnym wyglądzie, jednak co ważne we współczesnym świecie, bibliotekarz powinien być nowoczesny i korzystać z nowych technologii, dzięki temu świat młodzieży nie będzie mu obcy ⁶.

⁵ M. Piślypczak-Majerowicz, *Zawód – bibliotekarz*. Zob. http://www.ebib.pl/biuletyn-ebib/1/a.php?pidlypczak_majerowicz. [dostęp: 15.10.2018 r.].

⁶ Zob. M. Śmigielska. *Pożądany model bibliotekarza w oczach uczniów gimnazjum nr 5 w Słupsku*. Zob. <https://www.bibliotekawszkole.pl/archiwum/2005/05/pozadany.php>. [dostęp: 15.10.2018 r.].

Agnieszka Folga w swoim badaniu zapytała studentów jakimi cechami charakteryzują się bibliotekarze. Według badanych bibliotekarze to osoby:

- ▶ cierpliwe (786 badanych – 75,1%),
- ▶ uprzejme (728 badanych – 69,6%),
- ▶ komunikatywne (666 badanych – 63,7%),
- ▶ kulturalne (572 badanych – 54,7%),
- ▶ inteligentne (439 badanych – 42%),
- ▶ profesjonalne (436 badanych – 41,7%),
- ▶ niewyrozumiałe (20 badanych – 1,9%),
- ▶ niechętnie do pomocy (18 badanych – 1,7%),
- ▶ lekceważące (11 badanych – 1,1%),
- ▶ niekompetentne (8 badanych – 0,8%),
- ▶ nieprzychylnie (8 badanych – 0,8%),
- ▶ nietaktowne (7 badanych – 0,7%)⁷.

Wyniki pozwalają stwierdzić, że bibliotekarze są oceniani bardzo pozytywnie, zarówno przez nastolatków jak i studentów. Można oczekiwać, że im lepsze postrzeganie osoby bibliotekarza, tym korzystniejszy pojawia się wizerunek bibliotek, a co za tym idzie, lepsza współpraca ze środowiskiem lokalnym na wielu obszarach z zakresu działań edukacyjno-kulturalnych i większa liczba odwiedzających czytelników.

Bibliotekarz-pedagog w praktyce

Sięgnijmy jeszcze do osób związanych z szerzeniem czytelnictwa w XIX i XX wieku, które wykazały się niezwykłymi cechami charakteru. Ich doświadczenie i wiedza mogą stać się inspiracją dla współczesnych bibliotekarzy.

Na potrzeby rozważań nad funkcjonowaniem pedagoga w świecie książek i bibliotek, pragnę przywołać dwie postaci, które choć nie były z wykształcenia bibliotekarzami, w swoim życiu miały do czynienia z upowszechnianiem książki, a także dostrzegały w niej wiele wartości.

⁷ A. Folga, *Wizerunek bibliotekarza w opinii studentów I roku Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” 2016, Vol 14, s. 155.

Helena Radlińska, czołowy przedstawiciel pedagogiki społecznej, człowiek działający z pasją, zamiłowaniem i celem, którym było wyzwolenie w człowieku sił twórczych, to pierwsza osoba, o której wspomnę. Dzięki pracy w bibliotekach nauczyła się odpowiedniego oceniania i doboru literatury dla czytelników. Przekonana o sile książki, szerzyła czytelnictwo wśród wielu grup społecznych. Wykładając w Studium Pracy Społeczno-Oświatowej, poruszała zagadnienia czytelnictwa, jego organizacji, wskazując na metody działalności praktycznej. Miejsce to oraz idea szerzenia książki były dla niej tak ważne, że nawet w trudnych chwilach wojennych nie przestawała działać i prowadziła wykłady na tajnych kompletach. Radlińska z ogromnym powodzeniem łączyła problematykę oświatowo-społeczną z bibliotekarstwem. Wiedziała, że „[...] do pojęcia ojczyzny należy książka”⁸.

Janusz Korczak, a w rzeczywistości Henryk Goldszmit, choć nie był bibliotekarzem, to również doceniał wartość książki. Spisywał swoje myśli, tworzył książki fabularne. Wiedział, że właśnie w taki sposób spostrzeżenia i propozycje praktyk pedagogicznych zostaną przekazane innym, ponieważ książka jest dobrym nośnikiem wiedzy. Gdy w 1899 roku dołączył do Warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności i podjął pracę w tzw. Czytelniach Bezpłatnych, dał się poznać współpracownikom jako osoba z niesztampowym podejściem do życia i prawdziwym szacunkiem do dzieci. To z myślą o nich wydawał książki, ale także rozmawiał z nimi, organizował im czas wolny. Jednocześnie był twórcą książek, na które inni czekali z zapartym tchem⁹.

Spójrzmy teraz na pracę bibliotekarza-pedagoga okiem praktyka. Kiedy adresatami pracy z książką są dzieci, pojawiają się trudności. Nie każde dziecko, które przychodzi na zajęcia w bibliotece, lubi oglądać i czytać książki lub słuchać czytanych opowieści. Co wtedy? Co zrobić, aby młody uczestnik spotkania nie siedział znudzony, lecz przeżywał to, co się dzieje i co najważniejsze, wyniósł z takiego spotkania coś pozytywnego, a może nawet polubił książki choć odrobinę? W czasie planowania i realizacji owych zajęć bibliotekarz powinien stać się na chwilę dzieckiem – dać dojść do głosu ukrytemu w jego wnętrzu dziecku. Może to być pomocne w przeprowadzeniu zajęć

⁸ Z. Hryniewicz, *Helena Radlińska z książką wśród ludzi*, [w:] *Twórcy nowoczesnego bibliotekarstwa polskiego*, red. B. Kocowski, Wrocław 1974, s. 296.

⁹ M. Jaworski, *Janusz Korczak*, Warszawa 1973.

w taki sposób, aby były one ciekawe dla uczestników i jednocześnie opierały się na książce.

W czasie realizacji spotkań warto nie stawiać siebie przez cały czas w roli eksperta, lecz słuchacza, współtowarzysza. Dzieci także mają wiele mądrych i ciekawych kwestii do powiedzenia. Janusz Korczak twierdził, że dziecko „[...] w dziedzinie intelektu co najmniej nam dorównuje, tylko mu brak doświadczenia [...]”¹⁰. Gdy pozwolimy dojść dzieciom do głosu, mogą poczuć się ważne współtworząc zajęcia, wnosząc do nich część siebie. Jest to korzystne także dla bibliotekarza, gdyż może usłyszeć wiele wskazówek przydatnych do zaprojektowania kolejnych spotkań, dowiedzieć się, co interesuje dzieci, jacy książkowi lub komiksowi bohaterowie byłiby w stanie zachęcić dzieci do czytania książek, jakie tematy znajdują się w kręgu zainteresowań dzieci i młodzieży.

Przychodzi mi tu na myśl jedna z metod wykorzystanych w terapii uzależnień dzieci, młodzieży i dorosłych, która ze względu na swoje założenia wykorzystywana jest także w wielu innych dziedzinach życia, również przez pedagogów. Mowa tu o Podejściu Skoncentrowanym na Rozwiązaniach (PSR), znanym także jako Terapia Skoncentrowana na Rozwiązaniach (TSR). Metoda ta zakłada wychodzenie poza utarte schematy. Pedagog, w naszym przypadku bibliotekarz-nauczyciel, jest towarzyszem, który pomaga w nakreślaniu drogi. Pomaga wydobyć z wnętrza to, co najlepsze, co schowane, zasoby jeszcze nieodkryte przez daną osobę. Odkrycia powinien dokonać właściciel, dlatego terapeuta czy pedagog poprzez swoje działania powinien mu w tym tylko pomóc¹¹. Będzie to przynosiło lepsze efekty niż w przypadku narzucania planów na przyszłość. Także w wypadku bibliotekarza korzystniejsze rezultaty będzie miało współodkrywanie z dzieckiem jego zainteresowań książkowych i budowanie wokół tego spotkań.

Oczywiście, nie można zapominać o tym, że każde zajęcia powinny przebiegać według zasad *stricte* pedagogicznych, a zatem być nastawione na różnorodność i najlepiej zindywidualizowane do uczestniczącej grupy, jej kręgu zainteresowań. Wykorzystane w trakcie spotkania metody działań muszą być odpowiednio dopasowane do wieku danego dziecka.

¹⁰ Tamże, s. 47.

¹¹ Zob. J. Szczepkowski, *Terapia młodzieży z problemem narkotykowym. Podejście Skoncentrowane na Rozwiązaniach*, Toruń 2007.

Tu nasuwa się kolejne pytanie: jak wspomniane wcześniej zasady zrealizować w stosunku do grupy uczestników będących w różnym przedziale wiekowym? Z takimi sytuacjami bibliotekarz często ma do czynienia, na przykład w trakcie realizacji zajęć w czasie wakacyjnej przerwy od nauki szkolnej. Zwykle wtedy różnica wieku uczestników bywa dość duża. Ratunkiem i wybawieniem z takiej sytuacji może stać się przygotowanie kilku wersji jednego zadania. Dla przykładu, gdy wykorzystujemy w zajęciach labirynty, warto przygotować łatwiejsze, które ucieszą zarówno młodsze dzieci, które będą umiały je rozwiązać jak również dzieci starsze, które będą czuć się dobrze, gdyż wykonają to zadanie szybko. Trudniejsza, bardziej skomplikowana wersja labiryntu, przyda się dzieciom starszym, gdyż będzie stanowiła dla nich wyzwanie, które zapewne pokonają.

Za każdym razem należy pamiętać o pochwałach i motywowaniu dziecka, dodawaniu otuchy i zapewnianiu, że mu się uda. Młodzi ludzie tego potrzebują. Co więcej, w czasie takich zajęć dochodzi też możliwość rozbudzenia przez bibliotekarza-pedagoga w dzieciach chęci niesienia pomocy i wzajemnej współpracy. Starsze dzieci, które wykonają zadanie, można poprosić o wsparcie młodszych kolegów i koleżanek. Buduje się w nich dzięki temu poczucie sprawczości, a także chęć pracy w parach, w grupie. Burzy się barierę, która może być stworzona w związku z dużą różnicą wieku. Dobrym rozwiązaniem na zajęcia biblioteczne może być także wprowadzenie pracy w parach bądź w mniejszych grupach, co nieco zmieni formę i dynamikę spotkania.

Sposobem na dobrze zaprojektowane zajęcia jest stosowanie metod aktywizujących. Ważne, aby wprowadzać dzieciom różnorodność, przeplatać zadania wymagające wysiłku umysłowego z zadaniami plastycznymi, ruchowymi. W dziecku będzie kiełkować gotowość do działania oraz zrodzi się zapewne ciekawość kolejnych etapów zajęć. Mamy do dyspozycji wiele nowości wydawniczych, pomysłów na działanie z książką, które pomogą osiągnąć zamierzony cel. Ciekawą pracą rozwijającą wyobraźnię, uczącą systematyzowania informacji, a także wykorzystującą pokłady kreatywności, jest tworzenie lapbooków. Lapbook to graficzna forma przedstawienia informacji dokonana przy użyciu różnych materiałów. Zazwyczaj przyjmuje postać składanej kartki o dużym formacie, która zawiera wiele kieszonek, kopert, origami, otwieranych okienek, wykresów, czyli wszystko to, co pomoże usystematyzować i utrwalić zdobyte informacje. Tworzenie lapbooka jest świetną zabawą zarówno dla

dzieci, jak i młodzieży. Kolejną ciekawą propozycją są gamebooki, czyli gry książkowe, paragrafowe. Są to książki, których nie czyta się w całości, lecz pod koniec rozdziału wybiera się kolejny fragment. W ten sposób czytelnik staje się bohaterem takiej książki i sam decyduje o akcji. Zakończeń jest wiele, które zaś zostanie przeczytane, zależy od dokonanych wcześniej wyborów.

W czasie prowadzonych zajęć nie bójmy się wykorzystywać różnych materiałów, nie tylko plastycznych. Nie zapominajmy o współczesnych zdobyczach technologii. Nie uciekniemy od nowości, dlatego też wprowadzamy je do swych codziennych działań, zachowując przy tym odpowiednie proporcje. Mamy do dyspozycji książki wzbogacone o wirtualną rzeczywistość, okulary VR, wiele edukacyjnych aplikacji na smartfony i tablety, programy do tworzenia np. komiksów, memów, roboty, a także powszechne smartfony z możliwością rejestrowania dźwięków, dzięki którym można nagrać swojego własnego audiobooka. Dla młodych uczestników spotkań są to rzeczy, wśród których dorastają, dlatego wykorzystane na zajęciach z umiarem, we współpracy z książką, mogą przynieść dobre efekty.

Bibliotekarz to także aktor. Nie powinien bać się wcielać w różne role teatralne. Dzięki temu łatwiej przyciągnie do siebie widza-czytelnika. Przywdziewanie maski postaci z książki, wokół której toczą się zajęcia, może okazać się ciekawym sposobem na pobudzenie dziecięcej wyobraźni i zaciekawienia. Dodatkowo przybliży to daną postać dziecku, co w konsekwencji może je zainspirować do zaznajomienia się z owym bohaterem poprzez sięgnięcie po książkę opisującą jego różne, niekiedy nietuzinkowe przygody. Ponadto taka forma realizacji zajęć pokaże dzieciom, iż nie muszą stać w opozycji do dorosłego, że z dorosłym, także z nim można mieć wspólne tematy, wzajem się śmiać lub bawić. Zajęcia prowadzone w takiej atmosferze stają się przyjemniejsze. Stanowią one większą szansę na realizację popularyzatorskich zabiegów bibliotekarza, wpisujących się *de facto* w szereg zadań współczesnej biblioteki.

Podsumowanie

Zasadność istnienia książek, a także księżnic, wydaje się niepodważalna. Szeroka i wielopłaszczyznowa działalność danej biblioteki skłania jej pracowników do większej i efektywniejszej pracy na wielu obszarach życia. Zmiany społeczne są nieuniknione i wywierają duży wpływ także na biblioteki. Wynika z tego potrzeba ciągłego rozwoju współczesnego bibliotekarza.

Gdy mowa o pracy z dzieckiem, także w ramach zajęć bibliotecznych, warto skierować swoją uwagę w kierunku pedagogicznych podwalin. Mam tu na myśli stronę metodologiczną, jak również cechy osobowościowe prowadzących oraz sposób potraktowania młodych użytkowników bibliotek. Dzieci posiadają ogromną wiedzę, szczególnie na tematy je interesujące, a także cechuje je chęć poznawania nowych rzeczy. Tę chęć dzięki książkom można odpowiednio ukierunkować, dlatego też w trakcie spotkań w bibliotece warto pozwolić dzieciom dać się wykazać, słuchać ich i traktować je po partnersku, z zachowaniem bezpieczeństwa oraz rozważań.

Nie ma nic piękniejszego niż widok uśmiechniętego dziecka, zadowolonego ze spędzonego czasu w bibliotece. Ukoronowaniem takiego spotkania jest wyrażenie przez nie chęci uczestnictwa w kolejnych zajęciach, a także wypożyczenie pierwszej lub następnej książki. Dla takich sytuacji warto się starać, szukać inspiracji oraz ciągle doskonalić swój bibliotekarski warsztat.

Bibliografia

- Brett D., *Opowiadania dla Twojego dziecka*, cz. 1, Gdańsk 2000.
- Folga A., *Wizerunek bibliotekarza w opinii studentów I roku Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” 2016, Vol 14.
- Hryniewicz Z., *Helena Radlińska z książką wśród ludzi*, [w:] *Twórcy nowoczesnego bibliotekarstwa polskiego*, red. B. Kocowski, Wrocław 1974.
- Jaworski M., *Janusz Korczak*, Warszawa 1973.
- Kołodziejska J., *Społeczne funkcje bibliotek publicznych*, [w:] *Biblioteki miejskie jako nowoczesne instytucje publiczne*, red. H. Hollender, Warszawa 2006.
- Pidłypczak-Majerowicz M., *Zawód – bibliotekarz*, http://www.ebib.pl/biuletyn-ebib/1/a.php?pidlypczak_majerowicz [dostęp: 15.10.2018 r.].
- Szczepkowski J., *Terapia młodzieży z problemem narkotykowym. Podejście Skoncentrowane na Rozwiązaniach*, Toruń 2007.
- Śmigielńska M., *Pożądany model bibliotekarza w oczach uczniów gimnazjum nr 5 w Słupsku*, <https://www.bibliotekawszkole.pl/archiwum/2005/05/pozadany.php> [dostęp: 15.10.2018 r.].

Joanna Kamińska-Wójcik, *Bibliotekarz-pedagog w świecie książek i zajęć bibliotecznych dla dzieci*

Świerczyńska-Jelonek D., Walczewska-Klimczak G., *Dziecko w dialogu z tekstem literackim*, Warszawa 2015.

USTAWA z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach, Dz.U. 1997, Nr 85, poz. 539 z późn. zm.

USTAWA z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, Dz.U. 1991, Nr 114, poz. 493 z późn. zm.

Zasacka Z., *Książki na papierze i ekranie w życiu codziennym nastolatków*, [w:] *Biblioteki i książki w życiu nastolatków*, red. M. Antczak, A. Walczak-Niewiadomska, Łódź-Warszawa 2015.